

ZOFIA ABRAMOWICZ

RELIGIA A WYBÓR IMIENIA

Imiona ludności wyznania prawosławnego na Białostocczyźnie
w latach 1915-1939

Swoisty charakter funkcjonowania w języku nazewnictwa osobowego wymaga odpowiednich metod badawczych. Badania nad antroponimią danego miasta czy regionu zmuszają do przestudiowania ogromnej ilości dokumentów znajdujących się w archiwach państwowych, wymagają analizy wielu zjawisk pozajęzykowych, które warunkują zanikanie starych i pojawianie się nowych imion.

Każdy naród w ciągu stuleci wypracował swój własny system antroponimów, ściśle związany z historią, kulturą, a także z warunkami socjalnymi, ekonomicznymi, politycznymi i innymi. Białostocczyzna od stuleci była miejscem, gdzie współistniały różne żywioły: polski, białoruski, rosyjski, niemiecki, żydowski, tatarski. Każdy z wymienionych narodów związany był z inną religią lub wyznaniem. Prawosławni w Białymstoku to przede wszystkim Białorusini i Rosjanie.

Badania imion ludności Białegostoku w różnych okresach potwierdzają tezę, że wybór imienia w dużym stopniu uzależniony był od religii i wyznania. Przykładem może być materiał faktograficzny białostockiej parafii prawosławnej.

W Urzędzie Stanu Cywilnego w Białymstoku zachowały się księgi metrykalne chrztów ludności wyznania prawosławnego z parafii św. Mikołaja od 1915 r. oraz z parafii prawosławnych w Dojlidach i Starosielcach od 1901 r. Do 1918 r. wszystkie księgi metrykalne prowadzone były w urzędowym języku rosyjskim. Od września 1918 r. zapisy zaczęto sporządzać w języku polskim. W związku z tym pojawiły się fonetyczne i ortograficzne warianty imion. Imiona katolików np. do 1918 r. zapisywane były w kilku wariantach: a) w brzmieniu polskim (Elżbieta, Jan, Józef); b) w potocznym brzmieniu rosyjskim lub białoruskim (Iwan, Osip, Anton) oraz c) w wersji cerkiewnosłowiańskiej (Iosif, Ioann, Jelisaweta), po r. 1918 tylko w brzmieniu polskim (Jan, Józef, Helena, Eugeniusz). Imiona ludności wyznań ewangelickich zapisywane były w zależności od okresu: a) w brzmieniu niemieckim (Heinrich, Johann, Hedwig); b) w brzmieniu niemieckim i rosyjskim (Heinrich – Genrich, Johann – Ioann – Iwan) bądź c) w brzmieniu

niemieckim i polskim (Hedwig— Jadwiga, Heinrich — Henryk), imiona ludności prawosławnej natomiast do r. 1918 wyłącznie w formie cerkiewnosłowiańskiej (Iosif, Ioann, Antonij), po r. 1918, gdy zapisy sporządzano w języku polskim, w dwu wariantach: a) w brzmieniu cerkiewnosłowiańskim (Ioann, Władimir, Antonij, Anatolij) albo b) w brzmieniu polskim (Jan, Włodzimierz, Antoni, Anatoliusz/Anatol). Należy podkreślić, że w pierwszych latach okresu międzywojennego zapisywana była tylko jedna forma imienia: w brzmieniu cerkiewnosłowiańskim, potem zaczęto zapisywać imię ochrzczonego w dwóch wariantach: w brzmieniu cerkiewnosłowiańskim i w polskim, przy czym odpowiednik polski podawano w nawiasie: Georgij (Jerzy), Jelisaweta (Elżbieta), Ioann (Jan). W drugiej połowie dwudziestolecia międzywojennego imiona ludności prawosławnej coraz częściej zapisywane były w brzmieniu polskim, początkowo z podaniem w nawiasie odpowiednika cerkiewnosłowiańskiego, później bez tego odpowiednika, np. Włodzimierz (Władimir), Jan (Ioann), Jerzy (Georgij) lub tylko Włodzimierz, Jan, Jerzy.

Zdarzały się nieliczne przypadki wprowadzania do metryk imion przekształconych pod wpływem potocznego języka rosyjskiego (a może białoruskiego?) lub polskiego. Do takich przekształconych form niewątpliwie można zaliczyć imiona Kuźma oraz Heliasz (formy cerkiewnosłowiańskie Kosma, Ilja¹). Odnotować należy interesujący fakt, iż w metrykach nie podaje się innych wariantów tych imion.

Imiona kobiece Zina, Luba, Lida należy uznać za skrócone formy imion pełnych: Zinaida, Lubow', Lidja. Prawdopodobnie te krótkie formy rekomendowane były przez osoby sporządzające zapis w księdze metrykalnej jako polskie odpowiedniki imion pełnych, ponieważ w wielu wypadkach w metryce figurują obie formy: Zinaida (Zina), Luba (Lubow'). Podobne stanowisko zajmują autorzy kalendarza prawosławnego z 1949 r., według których Luba to polski odpowiednik imienia Lubow'².

Interesujące są metryki osób dorosłych zmieniających wyznanie. W metrykach tych zapisywano obydwie imiona, poprzednie i nowe, które nadawano na chrzcie prawosławnym. Jeżeli imię poprzednie miało odpowiednik prawosławny, pozostawiano je. Tam, gdzie to było możliwe, nadawano imiona zbliżone fonetycznie do poprzednich. Porównajmy:

¹ A. W. Superanskaja, *Sprawocznik licznych imion narodów RSFSR*, Moskwa 1979.

² *Kalendarz prawosławny na rok 1949*, wyd. Prawosławnej Katedry Metropolitalnej w Warszawie (rok wyd. 4).

Imię katolickie	zamienione na	prawosławne
Janina		Nina
Marianna		Maria
Regina		Raisa
Michalina		Maria
Władysław		Włodzimierz
Irena		Irina
Teodora		Fieodora
Jadwiga		Helena

Należy podkreślić, że w pojedynczych przypadkach w metrykach ludności wyznania prawosławnego odnotowana jest zmiana imienia prawosławnego na katolickie, np. osoba ochrzczona w 1937 r. imieniem Raisa w 1961 r. zmienia sądownie to imię na Renata. Inne przykłady: imię Iraida bywa zamieniane na Irena; Zinaida, Zoja – na Zofia; Ała – na Alina.

Jak z powyższego wynika, już sam zapis imienia w metrykach ludności prawosławnej świadczy o bardzo ścisłym związku językowo-kulturowym tej grupy ludności Białegostoku z bizantyjsko-ruską tradycją. Potwierdza to również zestaw imion nadanych dzieciom przez prawosławnych.

W latach 1915-1939 w białostockiej parafii prawosławnej ochrzczono 1896 chłopców i 1867 dziewczynek. Nadano 63 imiona męskie i 59 imion żeńskich. Zestaw imion nadawanych w badanym okresie przez ludność wyznania prawosławnego w Białymstoku oraz odpowiednie dane statystyczne przedstawione są w tabeli nr 1. Dla porównania przytoczono w niej również dane zawarte w opracowaniu L. M. Szczetinina³.

Tab. nr 1. Imiona nadane przez ludność prawosławną w białostockiej parafii prawosławnej w latach 1915-1939

Imiona męskie

Imię	Parafia św. Mikołaja w Białymstoku		Dane wg Szczetinina	
	1915-1939		1922-1928	1932-1938
	liczba	%	%	%
1	2	3	4	5
Adam	4	0,20	–	–
Aleksandr (Aleksander)	173	9,12	8,60	4,43

³ L. M. Szczetinina, *Russkije imiena*, Rostow 1978.

1	2	3	4	5
Aleksij (Aleksiej, Aleksy)	23	1,21	2,40	2,20
Anatolij (Anatoli, Anatoliusz, Anatol)	84	4,43	2,80	4,20
Andrej (Andrzej)	7	0,36	0,80	0,60
Antonij (Antoni, Antoniusz)	36	1,89	0,54	0,10
Arkadij (Arkadiusz)	10	0,52	0,60	0,72
Awienir	1	0,05	–	–
Boris (Borys)	22	1,16	2,70	2,40
Charlampij	1	0,05	–	–
Christofor	1	0,05	0,12	–
Daniil	1	0,05	0,30	0,23
Dimitrij (Dzimitrij)	3	0,15	0,80	1,03
Donat	1	0,05	–	–
Faddiej	1	0,05	–	–
Feodor (Feodor, Teodor)	8	0,42	1,40	1,00
Giennadij (Genadiusz)	5	0,26	0,63	1,63
Georgij (Jerzy)	189	9,96	2,20	1,80
Grigorij (Grygorij, Grygoryj, Grzegorz)	7	0,36	0,23	1,00
Heliasz	1	0,05	–	0,03 (Ilja)
Ignatij (Ignacy)	1	0,05	0,10	–
Igor' (Igor)	5	0,26	0,60	1,40
Ioann (Jan)	91	4,79	1,85	1,13
Iosif (Józef)	83	4,37	–	–
Iriniej	1	0,05	–	–
Jarosław	1	0,05	–	–

1	2	3	4	5
Jewgienij (Ewgenij, Eugeniusz, Eugeni)	210	11,07	2,80	4,20
Jewstafij (Eustachy)	2	0,10	–	–
Julian	3	0,15	0,10	–
Kiriłł	1	0,05	0,03	0,20
Konstantin (Konstantyn, Konstanty)	41	2,16	0,60	0,80
Kuźma	1	0,05	0,20	–
Leonid (Leonidas)	42	2,21	1,66	2,70
Leontij (Leątij, Leonti, Leoncjusz)	47	2,47	0,20	–
Lew (Leon)	6	0,31	0,60	0,60
Longin (Longinus)	1	0,05	–	–
Matfij (Maciej)	1	0,05	0,80	0,20
Michaił (Michał)	74	3,90	2,80	2,40
Miron	4	0,21	–	–
Mstisław	1	0,05	–	–
Nikołaj (Mikołaj)	133	7,01	6,30	4,90
Oleg	4	0,21	0,80	3,00
Pawiel (Paweł)	45	2,37	1,20	0,80
Pietr (Piotr)	58	3,05	1,40	1,30
Płaton	2	0,10	–	–
Roman	32	1,68	0,30	0,20
Roscisław	1	0,05	0,40	0,20
Siergij (Siergiej, Siergiusz, Sergusz)	33	1,74	0,40	1,10
Simieon (Symon)	2	0,10	0,10	–
Stanisław	1	0,05	0,30	0,80

1	2	3	4	5
Stiefan (Stefan)	23	1,21	–	–
Timofiej	1	0,05	0,20	0,10
Walentin (Wale- tin, Walentyn)	18	0,94	2,60	4,00
Walerian	1	0,05	0,20	0,10
Wasilij (Bazil, Bazyli)	11	0,58	1,00	0,40
Wiaczesław	16	0,84	0,46	1,00
Wikientij (Win- centy)	8	0,42	–	–
Wiktor	33	1,74	4,60	10,80
Witalij (Witalis)	13	0,68	1,40	1,20
Władimir (Wło- dzimierz)	262	13,81	12,40	12,00
Wsiewołod	3	0,15	0,40	0,56
Zinon	1	0,05	–	–
Zinowij	1	0,05	–	–

Imiona żeńskie

Imię	Parafia św. Mikołaja w Białymstoku		Dane wg Szczetinina	
	1915-1939		1922-1928	1932-1938
	liczba	%	%	%
1	2	3	4	5
Afanasija	1	0,05	–	–
Aleksandra	26	1,39	3,60	1,20
Alewtyna	1	0,05	0,40	0,40
Alla	3	0,16	1,20	1,60
Anastasja	5	0,26	0,60	0,10
Anna	57	3,05	5,10	3,60
Antonina	9	0,48	0,81	0,60
Christina (Krys- tyna)	13	0,69	0,12	–
Domnika	1	0,05	0,10	–

1	2	3	4	5
Fieodora (Feodora)	1	0,05	0,06	0,03
Fieodosja	1	0,05	0,40	—
Fieofila	1	0,05	—	—
Galina (Halina)	68	3,64	0,90	4,09
Inna	1	0,05	0,40	0,60
Iraida (Iroida, Iryda)	19	1,01	0,05	0,05
Irina (Iryna, Irene)	100	5,35	1,00	1,30
Jekatierina (Katarzyna)	8	0,42	2,60	1,83
Jelena (Helena)	141	7,55	2,80	3,20
Jelisawieta (Elżbieta)	15	0,80	1,20	1,20
Jewa (Ewa)	2	0,10	0,10	0,06
Jewdokja	1	0,05	0,60	0,10
Jewgienija (Eugenia)	165	8,83	4,60	3,60
Julia	3	0,16	—	0,60
Julita (Julitta)	1	0,05	—	—
Kira	1	0,05	0,20	0,10
Kłwdija (Kłwdja)	5	0,26	0,60	0,40
Ksienija	1	0,05	1,00	0,20
Leonila	4	0,21	—	—
Lidija (Lidja, Lida)	114	6,10	4,70	7,90
Lija	2	0,10	—	—
Lubow' (Luba)	47	2,51	3,70	2,83
Ludmiła	31	1,66	4,20	6,00
Łukja (Łucja)	3	0,16	—	—
Łarisa (Łarysa)	12	0,64	1,20	1,60
Marfa	2	0,10	—	—
Margarita	2	0,10	—	—

1	2	3	4	5
Maria	134	7,17	3,20	1,60
Maryna	1	0,05	0,40	0,60
Nadieżda (Nadzieja)	62	3,32	3,60	3,40
Natalia	5	0,26	1,20	0,80
Nieoniła	2	0,10	0,05	0,03
Nika	1	0,05	–	–
Nina	175	9,37	3,50	4,70
Olga	83	4,44	3,00	1,20
Paraskiewa	1	0,05	–	–
Pawła	2	0,10	–	–
Pielagija	6	0,32	0,09	0,07
Raisa	41	2,19	1,60	1,40
Sofia (Zofia)	50	2,67	0,74	0,70
Stiefanida	14	0,74	–	–
Taisja	6	0,32	0,90	0,40
Tamara	46	2,46	2,90	–
Tatjana (Taczana, Tatijana)	21	1,12	1,60	2,20
Walentyna (Walentyńska)	128	6,85	6,60	9,00
Warwara (Barbara)	3	0,16	0,53	0,20
Wiera	105	5,62	2,63	1,85
Wiewieja (Wewieja)	1	0,05	–	–
Zinaida (Znaida, Zina)	97	5,19	1,90	1,23
Zoja	16	0,85	1,20	0,63

Jeżeli porównamy zaprezentowany zestaw imion ludności wyznania prawosławnego w Białymstoku z zestawem imion katolików z tego samego terenu i tego samego okresu, uzyskamy następujący obraz:

a) część imion występuje w obydwu zestawach, przy czym popularność poszczególnych imion może być bardzo zróżnicowana: imiona bardzo popularne u prawosławnych, jak np. Włodzimierz czy Mikołaj, są rzadko spotykane u katoli-

ków, i odwrotnie: imiona, które bardzo chętnie nadają swym dzieciom katolicy (np. Stanisław), są bardzo rzadko wykorzystywane przez prawosławnych;

b) część imion z zestawu imion prawosławnych w ogóle u katolików nie występuje, (np. Awienir, Bazyli, Igor, Kiriłł, Oleg, Sergiusz, Wsiewołod, Afanasija, Alewtyna, Ała, Ficodosija, Iraida, Kławdija, Ksienija, Leonila, Lija, Luba, Ludmiła, Maryna, Nieoniła, Nika, Nina, Olga, Paraskiewa, Raisa, Taisja, Tamara, Wiera, Zinaida, Zoja). Jest to niewątpliwie związane z kalendarzem świętych "prawosławnych" i odrębnym kalendarzem świętych "katolickich". W podręczniku do nauki religii prawosławnej czytamy: "Ze świętymi ściśle związane jest nadawanie imienia. Święty, którego imię nadane jest przy chrzcie św., staje się podobnie jak Anioł Stróż osobistym patronem i orędownikiem, ochrania, wstawia się przed Bogiem i czuwa nad chrześcijaninem. Dlatego imię musi być wybierane rozważnie i wyłącznie ze spisu świętych czczonych w Kościele prawosławnym"⁴. Potwierdza to również zapis w niektórych metrykach prawosławnych z parafii w Starosielcach z lat 1913, 1914, 1915. W metrykach parafian ochrzczonych¹, w tym okresie mamy dodatkowe adnotacje: na cześć jakiego świętego nadawane jest imię? kiedy jest jego dzień pamięci? Porównajmy: w 1913 r. nadano imiona:

Aleksandr (2 razy)	– w dzień swiat. swiaścemu. Aleksandra episkopa Ierusalimskiego, prazdujemygo 12 dekabryja;
Władimir	– w dzień sw. rawnoap. wielk. kniazia Władimira, prazdujemygo 15 iula;
Ioann	– w dzień sw. Ioanna Krestitela, prazdujemygo 7 janwarja;
Wiera	– w dzień sw. muč. Wiery, prazdujemyj 17 sentjabryja;
Olga	– w dzień sw. kng. Olgi, prazdujemyj 11 iula;
Marija	– w dzień prp. Marii Jegipetskoj, prazdujemyj 1 apre-la.

Jak wynika z tych zapisów, prawosławni na Białostocczyźnie wyjątkową czią otaczali takich świętych, jak: księżę Władimir i jego matka Olga, którzy, jak wyrażają się ruscy hagiografowie, byli pierwszymi apostołami Rusi. Wielką postacią w Kościele wschodnim był niewątpliwie Bazyli Wielki, biskup Cezarei. Wielu innych świętych było nierzadko wybitnymi postaciami historycznymi, np. Aleksander Newski. Prawosławni nadawali swym dzieciom ich imiona. Dzieci katolików w Białymstoku natomiast otrzymywały imiona na cześć tych świętych, których czciła katolicka Europa. Popularność wśród ludności wyznania rzymskokatolickiego takich imion, jak: Jadwiga, Bronisława, Stanisław, Wojciech,

⁴ Podręcznik do nauki religii prawosławnej, wyd. Prawosławnej Diecezji Białostocko-Gdańskiej, Białystok 1984.

Czesław, Kazimierz, można wytłumaczyć przywiązaniem do kultu własnych świętych. Do najbardziej popularnych świętych polskich bez wątpienia należeli: św. Jadwiga (Śląska) i św. Jadwiga (królowa), św. Stanisław (biskup) i św. Stanisław Kostka, św. Wojciech (biskup), św. Kazimierz (królewicz)⁵. O przywiązaniu do rodzimych świętych może świadczyć fakt nadania dziecku imienia "Stanisław Kostka". W księgach metrykalnych katolików białostockich w pojedynczych wypadkach spotykamy takie zapisy.

Z kalendarzem świętych i wyborem patrona dla dziecka związany jest problem imion "przyniesionych". W parafii prawosławnej w Białymstoku w 1921 r. sześcioro dzieci (co stanowi 2,46%) otrzymało imię patrona z dnia swoich urodzin: Władimir, Grigorij, Fieodor, Aleksandr, Wasilij, Maria. Taką samą liczbę dzieci (również 2,46%) ochrzczono imieniem świętego z dnia chrztu: Aleksandr, Fieodor, Piotr, Iosif, Pawieł, Konstantin. W 1932 r. na 142 dzieci czworo (2,81%) otrzymało imię patrona z dnia swych urodzin: Ioann i Gieorgij (3 razy); z dnia chrztu również czworo dzieci (2,81%): Leontij, Gieorgij, Siergij, Władimir. Dla porównania przytoczmy dane z innego terenu⁶. W księgach metrykalnych sporządzonych w Strelnianskiej Cerkwi imiona z dnia urodzin stanowią 17,24%, imiona z dnia chrztu natomiast – 18,96%, co razem daje 36,20%, a więc ponad jedna trzecia imion nadanych w ciągu jednego roku to imiona świętych z dnia urodzin lub chrztu. Jak wynika z przytoczonych wyżej danych statystycznych, w Białymstoku taki sposób wyboru imienia był zdecydowanie mniej popularny niż w innych rejonach.

Duży wpływ na wybór imienia, jak powszechnie wiadomo, mogą mieć różnego rodzaju tradycje rodzinne, w związku z czym dzieci dziedziczą imiona po rodzicach, dziadkach lub chrzestnych (chrzestni, jak wynika z zapisów w metrykach, najczęściej są bliższymi lub dalszymi krewnymi ze strony ojca bądź matki). W 1921 r. w parafii św. Mikołaja siedmioro dzieci dziedziczyło imię po rodzicach: Ioann, Konstantyn, Mikołaj (2 razy), Władimir, Olga i Stiefanida; pięcioro – po dziadku: Ioann (2 razy), Iosif, Michaił, Pawieł; ośmioro – po chrzestnych: Anatolij, Jewgienij, Pawieł (2 razy), Antonina, Jewgienija, Jelena, Lidia. Stanowi to 8,22% wszystkich imion (męskich i kobiecych) nadanych w tym roku. W 1932 r. w parafii św. Mikołaja imię po rodzicach otrzymało sześcioro dzieci: Gieorgij, Pawieł, Wasilij, Władimir, Olga i Aleksandra; po dziadku – również

⁵ W. Wielogłowski, *Poczet Świętych i Błogosławionych Patronów Polski*, Warszawa 1935; H. Fros, F. Sowa, *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny*, Kraków 1975.

⁶ Dane zaczerpnięte są z księgi metrykalnej sporządzonej w cerkwi z miejscowości Strzelna w powiecie kobryńskim, która znajduje się w USC w Białymstoku. Dokument jest zatytułowany: *Mietriczeskaja kniga dannaja iz Grodnenskoj Duchownoj Konsistorii Strelnianskoj cerkwi, Iwanowskiego Błagoczinija, Kobryńskiego ujezda, Grodnienkoj Jeparchii dla zapisi rodiwyszchisia, brakom soczetawyszchisia i umierszych na 1915 god.*

sześcioro: Aleksandr (3 razy), Grigorij, Iosif, Władimir; po rodzicach chrzestnych – dziesięcioro: Aleksandr, Michaił, Iosif, Nikołaj (2 razy), Jelena, Jewgienija, Pawła, Tamara i Zinaida.

Zapisy w księgach metrykalnych świadczą niekiedy o dosyć silnych tradycjach rodzinnych i przywiązaniu do pewnych imion. Porównajmy: w 1921 r. Stiefanida dziedziczy imię po matce, która jest córką Stefana; Jan (Ioann) – po ojcu i dziadku (ojciec: Jan Matowicki, syn Jana). Należy podkreślić, że w wielu przypadkach z tradycją rodzinną związane są imiona "przyniesione". Porównajmy: Grigorij, urodzony 4 marca, mógł odziedziczyć imię po ojcu lub dziadku (ojciec Grigorij Grigoriewicz); Maria, imię z dnia urodzin, mogło być nadane w związku z tradycją rodzinną (matka naturalna – Maria). Dziedziczenie przez dzieci imion rodziców mogło być przejawem pewnych przesądów. W niektórych środowiskach wierzone, że nadanie dziecku imienia matki lub ojca uchroni je przed nieszczęściem czy śmiercią.

Mimo przywiązania do tradycji i pewnych zasad przy wyborze imienia dla swego dziecka imiona "przyniesione" i odziedziczone po przodkach bądź krewnych w badanym okresie nie stanowiły podstawy imiennika prawosławnych w Białymstoku. W 1921 r. było 13,14% imion nadanych w ten sposób, w r. 1932 – 21,1%. Prawdopodobnie o wyborze imienia w większym stopniu decydowały czynniki estetyczne⁷ oraz moda⁸.

Największą popularnością w badanym okresie cieszyły się następujące imiona męskie: Władimir (Włodzimierz) – 13,81%, Jewgienij (Eugeniusz) – 11,07%, Gieorgij (Jerzy) – 9,96%, Aleksandr (Aleksander) – 9,12%, Nikołaj (Mikołaj) – 7,01%, Ioann (Jan) – 4,79%, Iosif (Józef) – 4,37%, Anatolij (Anatol) – 4,43%, Michaił (Michał) – 3,9%, Piotr – 3,07%. W grupie imion kobiecych do najpopularniejszych należały: Nina – 9,37%, Jewgienija (Eugenia) – 8,83%, Jelena (Helena) – 7,75%, Maria – 7,17%, Walentina (Walentyna) – 6,85%, Lidia – 6,1%, Wiera – 5,62%, Irina (Irena) – 5,35%, Zinaida (Zenaida) – 5,19%, Olga – 4,44%, Nadieżda (Nadzieja) – 3,32%, Galina (Halina) – 3,64%, Anna – 3,05%.

Porównanie zestawu imion nadanych w badanym okresie przez ludność prawosławną Białegostoku z danymi, jakie podają L. M. Szczetinin i W. D. Bondaletow⁹, pozwala stwierdzić, że prawosławni mieszkańcy Białegostoku oraz wielu miast Związku Radzieckiego w okresie międzywojennym korzystali z tego samego systemu antroponimów, lecz popularność poszczególnych imion była różna.

⁷ H. Milejowska, *Kryteria estetyczne żeńskich imion osobowych w języku rosyjskim i polskim*, W: *Studia i Materiały XV*. Filologia Rosyjska 3, WSP Zielona Góra 1984.

⁸ Szczetinin, dz. cyt., s. 190.

⁹ W. D. Bondaletow, *Russkaja onomastika*, Moskwa 1983.

Imiona: Aleksiej, Boris, Walentin, Wiktor, Witalij, Jelisawieta, Jekaterina, Ludmiła, Łarisa, Natalia, Tatiana, Zoja, cieszące się dużym powodzeniem wśród mieszkańców miast Związku Radzieckiego, nie znalazły takiego samego uznania u prawosławnych białostoczan. W Białymstoku bardziej popularne niż w obwodzie rostowskim okazały się imiona: Georgij (Jerzy), Iosif (Józef), Jewgienij (Eugeniusz), Leontij (Leoncjusz), Stiefan (Stefan), Irina (Irena), Jelena (Helena), Jewgienija (Eugenia), Maria, Nina, Olga, Stiefanida (Stefanida), Sofia (Zofia), Wiera, Zinaida. Większe przywiązanie do powyższych imion u prawosławnych na Białostocczyźnie w pewnym stopniu tłumaczy moda na nie wśród ludności innych grup narodowościowo-wyznaniowych. Porównajmy:

Georgij / Georg / Jerzy	– imię popularne u prawosławnych, protestantów i katolików;
Iosif / Josef / Józef	– imię popularne u ludności wszystkich wyznań (prawosławnych, katolików, protestantów, ludności wyznania mojżeszowego);
Jewgienij / Eugen / Eugeniusz	– imię bardzo popularne wśród prawosławnych, protestantów i katolików;
Irina / Irene / Irena	– imię chętnie wykorzystywane przez prawosławnych, protestantów i katolików;
Maria	– imię popularne u ludności wszystkich wyznań;
Nina	– imię często występujące u prawosławnych i protestantów; u katolików w tym samym okresie bardzo popularne jest imię o podobnym brzmieniu – Janina;
Olga	– imię popularne u prawosławnych i protestantów.

Należy podkreślić, że imiona cieszące się największą popularnością wśród prawosławnych w Białymstoku występowały w całym dwudziestolecium, chociaż częstość ich użycia bywała różna w poszczególnych latach. Imiona rzadkie zazwyczaj pojawiały się tylko w pewnych okresach, a nie znajdując uznania znikwały, np. imię Adam spotykamy w latach 1917, 1926, 1928, 1935; Awienir – tylko w 1929 r.; Christofor – 1920; Dimitrij – w 1923 i 1928 r. Imiona średnio popularne natomiast były w użyciu zazwyczaj przez kilka lat, po czym przestały być wykorzystywane, by po pewnym czasie znów pojawić się w metrykach, np. Walentin – imię to używane było w latach 1924-1927 oraz 1935-1938; Iraida – w latach 1921-1925, 1930-1939; Tatjana – w latach 1923-1927 oraz 1930-1934. Takie imiona, jak Aleksij, Boris, Konstantin najchętniej nadawano w połowie

dwudziestolecia międzywojennego; Aleksandra, Jekaterina, Stiefanida przyciągały uwagę w latach 1919-1927, pod koniec okresu międzywojennego natomiast rosła popularność imion Wiaczesław i Wsiewołod. Pewna grupa imion występowała w ciągu całego badanego okresu, lecz częstość ich użycia w poszczególnych latach była niska. Do tej grupy należałoby zaliczyć imiona: Antonij, Leonid, Roman, Wiktor.

W związku z powyższym zestawy imion z poszczególnych lat różnią się zarówno pod względem liczby nadanych imion, jak i częstości ich wykorzystywania. Porównajmy dane z lat 1919, 1929 i 1939 (podane w procentach):

Imiona męskie

Imię	1919	1929	1939
Aleksandr	18,50	9,56	6,45
Aleksij	2,85	1,73	—
Anatolij	1,42	6,08	14,50
Andrej	1,42	—	1,61
Antonij	2,85	1,73	—
Arkadij	—	0,86	—
Awienir	—	0,86	—
Boris	—	1,73	—
Fieodor	—	0,86	—
Georgij	1,42	10,43	19,38
Igor	—	0,86	—
Ioann	8,57	2,60	4,83
Iosif	5,71	4,34	4,83
Jewgienij	4,28	12,17	14,51
Konstantin	2,85	3,47	—
Leonid	1,42	—	—
Leontij	1,42	5,21	4,83
Lew	—	0,86	—
Michail	1,42	2,60	1,61
Nikołaj	15,71	6,08	3,22
Pawiel	5,71	1,73	1,61
Pietr	2,85	5,21	—
Roman	—	1,73	—
Rościsław	—	—	1,61
Siergij	2,85	2,60	1,61
Stiefan	1,42	2,60	—
Timofiej	—	0,86	—
Wiaczesław	—	0,86	6,45
Wikientij	—	—	3,22
Wiktor	2,85	0,86	—
Władimir	14,28	11,30	9,67

Imiona żeńskie

Imię	1919	1929	1939
Afanasija	—	—	0,23
Aleksandra	6,89	—	—
Alla	—	1,29	—
Anastasija	1,72	—	—
Anna	3,44	1,29	3,70
Galina	—	1,29	7,40
Iraida	—	—	2,46
Irina	1,72	6,49	13,58
Jekaterina	1,72	—	1,23
Jelena	3,44	11,68	9,87
Jelisawieta	1,72	1,29	2,46
Jewgienija	15,51	11,69	4,93
Julitta	—	—	1,23
Kławdija	1,72	—	—
Krystyna	—	—	3,70
Ksienija	—	1,29	—
Lidija	6,89	1,29	6,17
Lubow'	1,72	5,18	—
Ludmiła	—	3,89	—
Łukja	—	—	1,23
Maria	5,17	7,79	6,17
Nadieżda	3,44	1,29	—
Nina	6,89	5,19	6,17
Olga	13,59	7,79	4,93
Pielagija	—	1,29	—
Raisa	—	5,19	2,46
Softa	1,72	1,29	1,23
Tatiana	—	1,29	—
Tamara	—	1,29	4,39
Walentina	1,72	10,38	6,17
Warwara	—	—	1,23
Wiera	13,59	6,49	1,23
Zinajda	6,89	3,89	4,83

Jak wynika z powyższego zestawienia, w grupie najbardziej popularnych imion w okresie dwudziestolecia międzywojennego obserwujemy kilka tendencji:

a) imiona bardzo popularne na początku badanego okresu stopniowo zaczęły tracić swą popularność; por. takie imiona, jak: Aleksandr, Nikołaj, Władimir oraz Jewgienija, Olga, Wiera;

b) w miarę stabilna była popularność imion: Ioann, Iosif, Leontij, Michaił, Siergij oraz Anna, Maria, Nina;

c) obserwujemy tendencję zwiększającą użycia imion: Anatolij, Gieorgij, Jewgienij oraz Galina i Irina.

Interesujący jest los imion: Jewgienij – Jewgienija. Imię kobiece stopniowo traciło swą popularność, imię męskie natomiast wyraźnie zdobywało uznanie.

Procesy, które obserwujemy w okresie międzywojennym, były wynikiem zjawisk zachodzących w okresie poprzednim. Bardzo popularne imiona z czasem stawały się banalne w odczuciu społeczeństwa i powoli wychodziły z użycia, ich miejsce zajmowały natomiast imiona wcześniej nie używane lub używane bardzo rzadko. Porównajmy zestawy dziesięciu najbardziej popularnych imion w okresie badanym i wcześniejszym:

1901-1918	1919-1939
1. Władimir	1. Władimir
2. Aleksandr	2. Jewgienij
3. Nikołaj	3. Georgij
4. Michaił	4. Aleksandr
5. Konstantin	5. Nikołaj
6. Iosif	6. Ioann
7. Ioann i Piotr	7. Iosif
8. Antonij	8. Anatolij
9. Jewgienij	9. Michaił
10. Georgij	10. Piotr
1901-1918	1919-1939
1. Nadieżda	1. Nina
2. Maria	2. Jewgienija
3. Jewgienija	3. Maria
4. Olga i Wiera	4. Jelena
5. Anna	5. Walentina
6. Jelena i Stiefanida	6. Lidja
7. Sofia	7. Wiera
8. Aleksandra	8. Irina
9. Walentina	9. Zinaida
10. Lidja i Zinaida	10. Olga

Jak widać, w grupie imion męskich w ciągu czterdziestu lat na pierwszej pozycji nie zaszły żadne zmiany, w grupie imion kobiecych natomiast obserwujemy bardzo istotne przemieszczenia: imię Nina z pozycji dwunastej w okresie poprzednim (tu nie ujętej) awansowało w latach 1919-1939 na pierwszą (być może z powodu popularności w tym okresie imienia Janina u katolików), imię Nadieżda natomiast z pierwszej pozycji spadło na dwunastą. Zmniejszyło się (w stosunku do okresu poprzedniego) zainteresowanie imionami Anna, Olga, Aleksandra, Wiera, Sofia, Stiefanida, wzrosła natomiast popularność imion Walentina, Lidja, Irina. W grupie imion męskich utraciły swą poprzednią pozycję

Michaił, Konstantin, Antonij, Aleksandr, Nikolaï, Piotr, nastąpił wzrost zainteresowania imionami Jewgenij, Georgij, Anatolij.

Reasumując, należy podkreślić, że w okresie dwudziestolecia międzywojennego w prawosławnej parafii św. Mikołaja w Białymstoku o wyborze imienia decydowało wiele czynników. Niewątpliwie ważną rolę odgrywała wartość estetyczna imienia, moda, tradycja rodzinna. Jednak wszystkie te czynniki podporządkowane były tysiącletniej tradycji chrześcijańskiej. Prawosławni w Białymstoku wybierali imiona z kalendarza świętych prawosławnych. Imiona nie używane w Cerkwi i przejęte od katolików (jak np. Stanisław) były nieliczne i spotykane najczęściej wówczas, gdy jedno z rodziców było wyznania rzymskokatolickiego. W badanym okresie oddziaływanie nazewnictwa osobowego innych grup narodowościowo-wyznaniowych na system antroponimiczny prawosławnych było znikome i w zasadzie ograniczało się do wpływu na wzrost popularności pewnych imion (Georgij, Jewgenij, Nina). Są to jednak imiona zarejestrowane w kalendarzu świętych (por. Janina i Nina). W tym wypadku nie można nie doceniać znaczenia chrztu Rusi Kijowskiej i jego wpływu na kształtowanie systemu antroponimicznego Słowian Wschodnich.

LA RELIGION ET LE CHOIX DU PRÉNOM

(prénoms de la population de confession orthodoxe habitant la région de Białystok dans les années 1915-1939)

R é s u m é

Les recherches effectuées dans différentes périodes parmi la population de la région de Białystok semblent confirmer l'opinion que le choix du prénom dépend en grande partie de la religion et de la confession individuelles. L'union linguistique et culturelle très étroite de la population avec la tradition byzantino-russe s'affirme dans les prénoms qu'avaient donnés les parents orthodoxes à leurs enfants pendant la période étudiée, ainsi que dans les notes apportées dans le registre de l'état civil. Les prénoms orthodoxes y ayant été inscrits en slavon (Ioann, Iosif, Giéorguyĭ, Elisaveta) et dès 1919, en deux formes: en slavon et en polonais (Ioann/Jan, Iosif/Józef, Giéorguyĭ/Jerzy, Elisaveta/Elżbieta).

Il convient de noter que de nombreux facteurs ont déterminé le choix du prénom dans la paroisse de St-Nicolas de Białystok.

Sans doute côté esthétique du prénom, mode, tradition de famille, etc. jouaient-ils un rôle important, mais tous ces éléments se sont trouvés subordonnés à la tradition chrétienne millénaire. Les parents orthodoxes ont l'habitude de remonter au calendrier des saints orthodoxes avant d'en décider. Les prénoms empruntés à un autre système (p.ex. au polonais) sont rares et ne se laissent observer que dans des familles mixtes. L'incidence d'autres anthroponymies nationales et religieuses sur les prénoms orthodoxes a été minime dans la période examinée, si bien qu'elle se ramène à une popularité accrue de certains prénoms Géorguyĭ, Evgeni, Nina). Il est donc impossible de sous-estimer l'importance du baptême de la Russie de Kiev et de l'influence que celui-ci avait exercée sur l'anthroponymie des Slaves orientaux.